

Runstensvård 2023

En redogörelse för årets insatser

Runstensvård 2023

En redogörelse för årets insatser

Kulturmiljövård

Robin Lucas

Upplandsmuseets rapporter 2023:18

ISSN 1654-8280

BEARBETNING AV FOTON: Robin Lucas

BEARBETNING AV PLANER: Robin Lucas

OMSLAGSBILD: Robin Lucas etanolbehandlar U 1032 i Ånge, Lena socken. Foto Adam Hultberg, Upplandsmuseet

GRANSKNING: Anna Ölund

UPPHOVS RÄTT: om inget annat anges: Creative Commons licens CC BY. © Lantmäteriet, dnr I2014/00634

GRAFISK FORMGIVNING OCH PRODUKTION: Malin Lucas

DIGITALT TRYCK: Kph, Uppsala

© UPPLANDSMUSEET, 2023

Upplandsmuseet
Drottninggatan 7, 753 10 Uppsala
Telefon 018-169100
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

Sammanfattning	6
Inledning	7
Bakgrund	8
Målsättning och metod	8
Genomförande	11
Riktning och markförankring av U 1040	11
Rengöring av runstenar.....	13
Övriga runstensnyheter	17
Utvärdering och framtida åtgärder	19
Konservatorsåtgärder	19
Rengöring av runstenar 2024	21
Administrativa uppgifter	22
Referenser	23
Litteratur	23
Skrivelser	23
Bilaga - rengjorda runstenar 2023	24

Sammanfattning

Baserat på resultatet av den stora runstensinventering som genomfördes 2018/2019 har Upplandsmuseet under 2023 genomfört vårdinsatser på runstenar. Sammanlagt 42 runstenar besöktes i trakterna av Björklinge, Vattholma och Störvreta i centrala Uppland. Området motsvarar det gamla Norunda härad. Sju stenar bedömdes vara rena. Av de övriga 35 har samtliga torrenjorts varefter

de behandlats med 50 % etanollösning vid två olika tillfällen. Av dessa har 16 även ångtvättats. En sten har även riktats och markförankrats.

Utanför projektet har två runstenar vid Tierps kyrka flyttats. Dessutom har utbildningsinsatser i runstensvård genomförts för Vikstas, Veckholms och Vaksalas hembygdsföreningar.

Figur 1. Runstenen U 1051 vid Björklinge prästgård före årets åtgärder. Ristningen var närmast osynlig. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Inledning

Upplandsmuseet har under 2023 fortsatt med vårdinsatser inriktade på länets runstenar, ett arbete som initierades under 2020. Dessa arbeten är en konsekvens av den stora inventering av länets runstenar som genomfördes 2018–2019. Inventeringen visade på ett stort behov av vårdinsatser (Lucas 2020a). Efter en projektbeskrivning med ansökan om finansiering beviljade Länsstyrelsen i Uppsala län medel för fortsatta insatser (lst dnr 431-3725-23). Årets arbete inbegrep riktning och

markförstärkning av en sten som hotade välta omkull samt rengöring av ett 35 inskrifter i centrala Uppland.

Fältarbetet bedrevs mellan april och oktober 2023. Projektledare var Robin Lucas, som även författat rapporten. Rapporten tar även upp arbete med runstenar som ligger utanför det aktuella vårdprojektet.

Figur 2. Runstenen U 1051 vid Björklinge prästgård efter årets åtgärder. Stenen behöver målas i, men är i princip ren. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Bakgrund

Runstenarna utgör en framträdande och särpräglad del av vårt kulturarv. Det är högst angeläget att de förvaltas på ett sätt som gör dem tillgängliga och säkra idag och samtidigt bevarar dem åt kommande generationer. Åren 2018 och 2019 genomförde Upplandsmuseet därför en stor inventering av Uppsala läns utomhus belägna runstenar (Lucas 2020a). Sammanlagt besiktigades 423 objekt och uppgifter togs om skyltning, stenarnas skick, imålning, tillgänglighet samt skymmande vegetation. Resultatet visade på ett mycket stort vårdbehov:

- Ett 30-tal runstenar bedömdes vara så hotade att de behövde akuta vårdinsatser (så kallade Prio 1-stenar enligt inventeringen).
- En tredjedel av stenarna var så täckta av mossa och lav att runor eller ornamentik inte kunde ses (så kallade Prio 2-stenar enligt inventeringen).
- Hälften av stenarna saknade eller hade bristfällig skyltning.
- Större delen av stenarna saknade imålning, eller hade blekt eller ojämn imålning.
- Närmare hälften av stenarna stod så att de skymdes eller direkt hotades av omkringliggande vegetation.

Baserat på resultatet av inventeringen genomförde Upplandsmuseet under perioden 2018–2022 akuta vårdåtgärder på 20 Prio 1-stenar. Tre av dessa flyttades till bättre lägen, medan 17 som fallit, hotade falla eller stod löst riktades upp och markförankrades. Under samma period rengjordes 55 stenar (Prio 1–4). Detta genomfördes i regel genom att löst sittande mossa och lav försiktigt avlägsnades, följt av en upprepad etanolbehandling. Dessutom rengjordes 16 stenar med ångtvätt. Totalt har museet under perioden genomfört någon form av vårdinsatser på 106 runstenar, alltså en fjärdedel av länets bestånd (Lucas 2020b, 2021, 2022a, 2022b).

Målsättning och metod

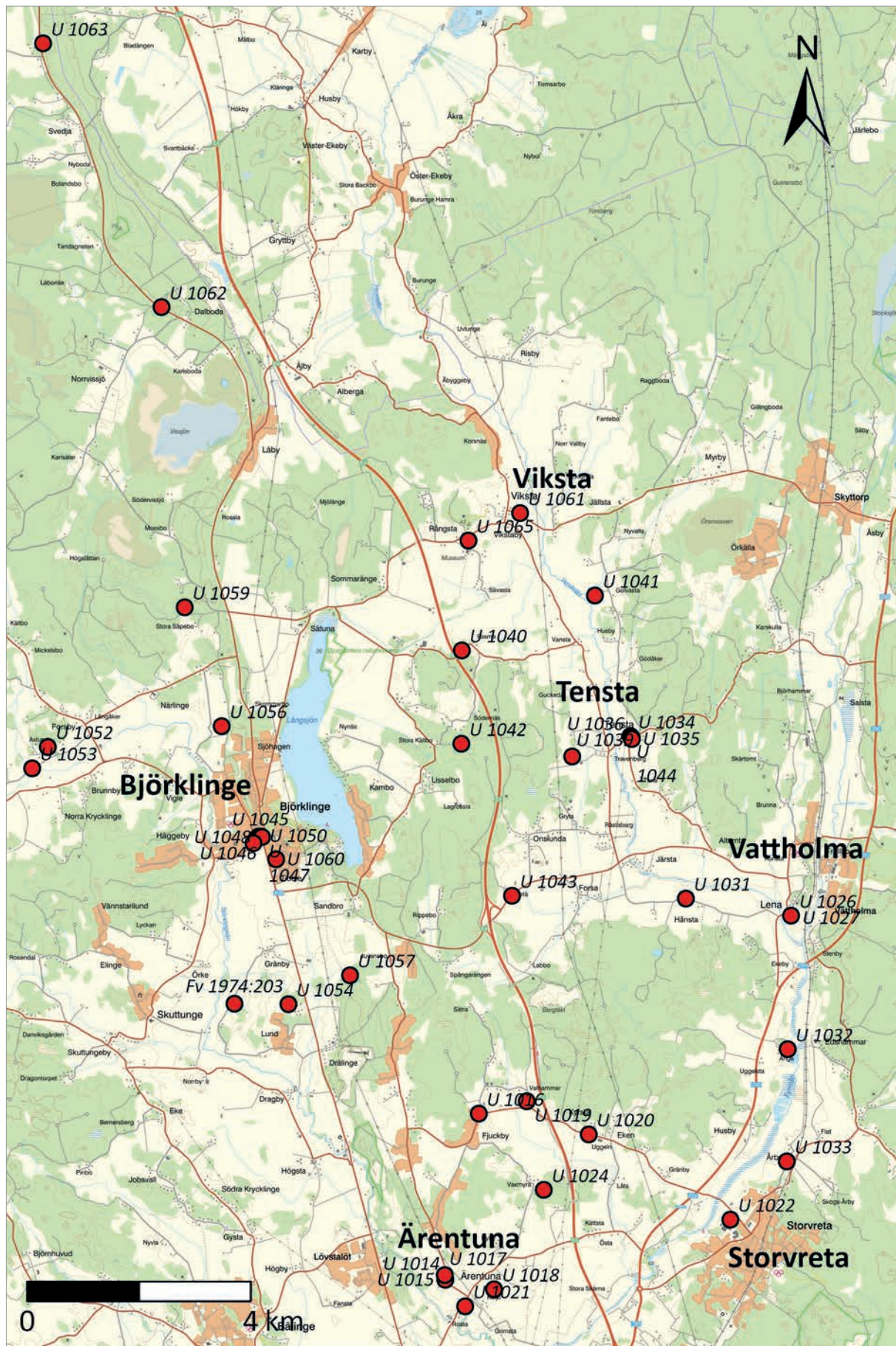
Till skillnad från föregående år, då urval av stenar runtom i länet varit föremål för vårdåtgärder, koncentrerades 2023 års insats till ett och samma geografiska område. Länsstyrelsen beviljade medel för åtgärder för samtliga runstenar inom området (1st dnr 431-3725-23). Metoderna var samma som använts tidigare år och som presenteras vidare i den handbok som Upplandsmuseet producerat tillsammans med en stenkonservator (Ernfridsson & Lucas 2023). Samtliga stenar besöktes minst två gånger. Vårdåtgärderna omfattade tre huvudmoment.

- Vegetation, som gräs, buskar och mindre sly röjdes inom ett par meters omkrets från stenarna. Rövningen genomfördes med handredskap vilket begränsade storleken på den växtlighet som kunde tas bort.
- Samtliga stenar besiktigades och mossa och löst sittande lav togs bort mekaniskt, med träspatel eller mjuk borste (torrengöring). Stenarna behandlades med en blandning av 50 % ren etanol och 50 % vatten och fick sedan stå i 4–5 månader för att laven skulle hinna torka ut. Behandlingen upprepades sedan för att förebygga återväxt.
- De mest överväxta stenarna rengjordes vid det andra besöket med ångtvätt, följt av förebyggande etanolbehandling.

Figur 3–6. Olika steg i arbetet: röjning av skymmande sly (övre vänster) vid U 1014. Torrengöring med mjuk träspatel av U 1017, (övre höger). Etanolbehandling av U 1062 (nedre vänster). Paus under ångtvätt av U 1052 (nedre höger). Foto, Malin Lucas, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 7. De stenar som åtgärdats inom ramen för årets runstensprojekt var belägna i trakterna kring Storvreta, Vattolma och Björklinge i centrala Uppland, ett område som utgör det gamla Norunda härad, omfattande socknarna Björklinge, Lena, Tensta, Viksta och Ärentuna. Skala 1:100 000.

Genomförande

Under 2023 var sammanlagt 42 runstenar föremål för någon form av kulturmiljövårdande åtgärder inom ramen för detta projekt. Samtliga var belägna i trakterna kring Björklinge, Vattholma och Stolvreta i centrala Uppland. Detta område motsvarar det gamla Norunda härad, som omfattar socknarna Björklinge, Lena, Tensta, Viksta och Ärentuna. Fyra stenar hade åtgärdats under tidigare år, och ytterligare tre bedömdes vara så pass rena att de inte behövde rengöring. Åtgärden för dessa begränsades därför till besiktning och en kompletterande förebyggande etanolbehandling. De övriga 35 torrengjordes och etanolbehandlades under april och maj 2023. De 16 stenarna med mest hotande och störande påväxt ångtvättades under september och oktober 2023, och under samma period etanolbehandlades de övriga ytterligare en gång. En sten som hotade att falla riktades upp och markförankrades.

Riktning och markförankring av U 1040

Runstenen U 1040 står invid kanten av den äldre landsvägen mellan Sätuna och Tensta, strax sydväst om Fasma. Stenen beskrevs första gången

av Johannes Bureus under tidigt 1600-tal. Stenen står i sitt ursprungliga läge, men restes senast upp 1930 (Wessén & Jansson 1953, s 289ff). I samband med inventeringen 2018/19 konstaterades att stenen hotades av sly som växt över den (Lucas 2020a, 98f). Dessutom hade ett träd vuxit upp i stenens fundament och underminerat det. Riskerna fanns att stenen skulle falla ut över vägen. Efter samråd med länsstyrelsen genomfördes markförankring vid första möjliga tillfälle.

Arbetet inleddes med en översiktlig röjning av vegetationen inom 2 meter från stenen. Stenen lyftes upp och lades åt sidan. Därefter grävdes en 1,5x1,5 m stor och 0,8 m djup grop genom det tjocka matjordslagret och förmultnat organiskt material avlägsnades. Gropen fylldes delvis med grus, som packades hårt. Stenen ställdes på plats och gropen igenfylldes med grus i etapper allteftersom stenen lyftes med rundsling medan grus packades i håligheter som bildades kring dess bas. När stenen väl stod stadigt i rätt höjd packades grus hårt cirka 0,1 m upp från basen, varefter detta täcktes med återdeponerad matjord.

Figur 8. Runstenen U 1040 lyft ur sitt läge och tillfälligt placerad på marken intill. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 9. Runstenen U 1040 före åtgärd. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 10. Runstenen U 1040 efter åtgärd. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Rengöring av runstenar

Sammanlagt rengjordes 35 stenar. Av dessa ångtvättades 16, alltså närmare hälften. Baserat på stenarnas utseende före och efter behandlingen gjordes en fyrgradig skala över hur effektiv behandlingen varit hittills (Status I–IV). Stenarnas status varierar från som bäst en närmast ren yta till som sämst ingen förbättring.

Förbättringen var något tydligare på stenar som ångtvättades, men det ska noteras att anledningen till att de ångtvättades var att de var i större behov av rengöring. Rengöringen kompletterades med röjning av gräs, busk sly och i ett fall även fällning av skuggande träd i närheten av stenarna.

Status	Resultat	Antal	Procent
I	Tydlig förbättring, stenen är i princip ren	18	51
II	Tydlig förbättring, men en del påväxt kvar	13	37
III	Viss förbättring, men mycket påväxt kvar	2	6
IV	Ingen eller liten synlig förbättring	2	6

Figur 11. De ångtvättade stenarnas status efter torrensöring och två etanolbehandlingar, och den procentuella fördelningen.

SIGNUM	Plats	Socken	Kommun	Status	Ångtvättad
FV1974:203	Åby	Björklinge	Uppsala	II	Ja
U1014	Ärentuna kyrka	Ärentuna	Uppsala	I	Ja
U1015	Ärentuna kyrka	Ärentuna	Uppsala	I	Ja
U1016	Fjuckby	Ärentuna	Uppsala	I	Nej
U1017	Ärentuna kyrka	Ärentuna	Uppsala	II	Ja
U1018	Kolje	Ärentuna	Uppsala	I	Nej
U1019	Kyrsta	Ärentuna	Uppsala	I	Nej
U1020	Kyrsta	Ärentuna	Uppsala	II	Nej
U1021	Kolje	Ärentuna	Uppsala	II	Nej
U1022	Storvreta	Storvreta	Uppsala	I	Nej
U1031	Hånsta	Lena	Uppsala	I	Ja
U1032	Ånge	Lena	Uppsala	IV	Nej
U1033	Årby	Lena	Uppsala	I	Nej
U1034	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	I	Ja
U1035	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	I	Nej
U1036	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	II	Ja
U1039	Bräcksta	Tensta	Uppsala	IV	Nej
U1040	Fasma	Tensta	Uppsala	II	Nej
U1041	Golvastra	Tensta	Uppsala	II	Ja
U1042	Källbo	Tensta	Uppsala	III	Nej
U1043	Onslunda	Tensta	Uppsala	III	Ja
U1044	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	II	Ja
U1048	Björklinge kyrka	Björklinge	Uppsala	I	Nej

SIGNUM	Plats	Socken	Kommun	Status	Ångtvättad
U1050	Björklinge kyrka	Björklinge	Uppsala	II	Nej
U1051	Björklinge prästgård	Björklinge	Uppsala	I	Ja
U1052	Axlunda	Björklinge	Uppsala	I	Ja
U1053	Hammarby	Björklinge	Uppsala	I	Nej
U1056	Ramsjö	Björklinge	Uppsala	II	Ja
U1057	Sandbro	Björklinge	Uppsala	I	Nej
U1059	Såpebo	Björklinge	Uppsala	I	Ja
U1060	Tibble	Björklinge	Uppsala	I	Nej
U1061	Viksta kyrka	Viksta	Uppsala	II	Nej
U1062	Dalboda	Viksta	Uppsala	II	Nej
U1063	Källslätt	Viksta	Uppsala	II	Nej
U1065	Rångsta	Viksta	Uppsala	I	Ja

Figur 12. Tabell över de stenar som rengjordes 2023 och dess status efter torrengöring, etanolbehandling och ångtvätt. För en mer komplett tabell, se Bilaga 1.

Figur 13–14. Status I: Tydlig förbättring, stenen är i princip ren. U 1065 vid Rångsta, Viksta socken före (vänster) och efter (höger) torrengöring, ångtvätt och två etanolbehandlingar. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 15–16. Status II: Tydlig förbättring, men en del påväxt kvar. U 1041 vid Golvastra, Tensta socken före (vänster) och efter (höger) torrengöring ångtvätt och två etanolbehandlingar. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 17–18. Status III: Viss förbättring, men mycket påväxt kvar. U 1043 vid Onslunda, Tensta socken före (vänster) och efter (höger) torrengöring och två etanolbehandlingar. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 19–20. Status IV: Ingen eller liten synlig förbättring. U 1039 vid Bräcksta, Tensta socken (vänster) och efter (höger) torrengöring och två etanolbehandlingar. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

En sten kunde inte rengöras ordentligt. U 1039 (se ovan) skulle egentligen ha ångtvättats, men det var vid tillfället inte möjligt att ta sig fram till den med nära 60 kilo utrustning över den ny-

sådda åkern mellan stenen och närmsta bilväg. Kontakt har tagits med markägaren, som kommer att höra av sig när åkern skördats. Planen är att ångtvätta stenen under 2024.

Övriga runstensnyheter

Utanför det aktuella projektet har Upplandsmuseet även under året genomfört andra arbeten kopplade till länets runstenar. Bland annat har runstenar flyttats och utbildningsinsatser genomförts. Till dessa ska räknas informationsinsatser som ett otal förfrågningar från allmänheten, intervjuer, radioinslag, inlägg på sociala medier och bloggar. Under året har även runstensutställningen Tyde den som kan fortsatt på museet fram till dess att museet stängde för ombyggnad i oktober. Delar av den kommer att visas på Gamla Uppsala museum under 2024.

Flytt av runstenarna vid Tierps kyrka

De två runstenarna vid Tierps kyrka har ursprungligen legat i direkt anslutning till Tierps kyrka. U 1143 observerades redan på 1600-talet av Johannes Bureus. Stenen låg då i tröskeln till

det gamla vapenhuset. U 1144 beskrev Bureus som liggande i "Kyrkiedörren" U 1143 försvann när vapenhuset revs på 1770-talet, för att dyka upp igen i marken bredvid bogårdsmuren 1930, medan U 1144 stått lutad mot muren på 1800-talet. Stenarna restes vid bogårdsmuren 1930 (Wessén & Jansson 1957, s 553ff).

När muren under 2023 skulle läggas om behövde stenarna flyttas, från början tillfälligt. När stenarna väl skulle ställas på plats igen konstaterades att stenarna inte kunde grävas ner tillräckligt djupt, eftersom detta skulle skada en vattenledning. En ny plats valdes ut och stenarna ställdes upp och markförankrades. Stenarna står nu på en ljusare luftigare plats längs med huvudstråket in till kyrkan, vilket är en bättre placering. De behöver dock rengöras. Arbetet med stenarna och omläggningen av bogårdsmuren kommer att presenteras närmare i en separat rapport.

Figur 21. Runstenarna U 1144 (vänster) och U 1143 (höger) vid Tierps kyrkas bogårdsmur före flytten. Stenarna skuggades av träd och utsattes av fukt från muren. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 22. Runstenarna U 1143 och U 1144 vid Tierps kyrka efter flytten. Stenarna står nu i ett luftigare läge, men behöver rengöras. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Utbildning av hembygdsvårdare

Utbildningsinsatser i runstensvård har genomförts för Vikstas, Veckholms och Vaksalas hembygdsvårdare. Dessa genomfördes i form av föreläsningar. Föreläsningarna var mycket uppskattade. Vid Viksta kyrka demonstrerades även praktiskt hur rengöring av en runsten kunde genomföras.

Figur 23. U 1061 vid Viksta kyrka efter rengöring demonstrerad för medlemmar ur Viksta hembygdsvårdare. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Utvärdering och framtida åtgärder

De åtgärder som under 2023 vidtagits med hänsyn till på runstenarna i Norunda härad har gjort mycket för skydda och bevara detta unika och hotade kulturarv. De allra flesta stenar har genom skonsamma rengöringsmetoder blivit betydligt renare. Variationen i resultat (Status I–IV) kan förklaras av att speciellt etanolbehandlingen ofta uppvisar resultat först efter ett par år. Detta har påvisats vid tidigare års rengöring av stenar i Uppsala län och även vid experiment på den så kallade Granbyhällen, där full effekt av etanolbehandlingen syntes först efter fyra år (Ernfridsson 2017).

Årets åtgärder kommer emellertid att behöva följas upp under kommande år. Detta gäller inte minst den röjning av vegetationen kring stenarna som måste göras regelbundet, egentligen 1–2 gånger per år.

En annan utvecklingsmöjlighet är regelbunden etanolbehandling för att hindra eller fördröja återväxt av lav, mossa och alger. Det skulle kunna göras så ofta som vartannat till vart tredje år. I förlängningen är regelbunden etanolbehandling mer skonsamt och mindre tidskrävande än att med längre intervall torregöra stenarna. Även med mjuk borste och träspatel sliter torregöring på stenytan.

Ansvar för en del av runstensvården kan mycket väl göras på idel basis. Exempelvis kommer hembygdsföreningarna att kunna vara behjälpliga med framför allt röjning, men även enklare årlig rengöring. Kontakt med föreningarna kommer att fortsätta under kommande år.

Konservatorsåtgärder

Bland årets stenar finns tre som bör bli föremål för konservatorsåtgärder inom en snar framtid. Framför allt gäller detta U 1032 vid Ånge. Denna sten var känd och avritad redan på 1600-talet, men på 1800-talet rapporterades den som sönderslagen och åtminstone två delar fanns inmurade i grunden till ett boningshus. Det finns även uppgifter om ytterligare fragment i grunden (Wessen & Jansson s 266f). Vid inventeringen 2018 konstaterades att huset var övergivet och fallfärdigt

(Lucas 2020, s 96f). I nuläget är det inte känt om den nuvarande fastighetsägaren har planer för huset som kan påverka fragmenten, exempelvis rivning eller renovering. Planer behöver tas fram för hur man bevarar fragmenten, eventuellt att de tas fram och om möjligt fogas ihop. I ett första skede bör fastighetsägaren kontaktas och en diskussion initieras om vad som görs för dessa hotade runstensfragment.

Figur 24 Runstenen U 1032, vid Ånge, Lena socken. På Johannes Bureus avritning från 1600-talets början, då stenen var komplett (se Wessen & Jansson 1953, s 267), har de två bevarade fragmenten lagts in.

En annan sten som behöver åtgärdas är U 1050 vid Björklinge kyrka. Stenen är rengjord och huvudsakligen i bra skick, men en äldre lagning har gått upp och stenens övre del sitter löst. Denna behöver fixeras innan de järnpluggar som sitter inne ni stenen ger vika. Detta är speciellt viktigt eftersom sten är relativt låg och tillgänglig för små barn att klättra upp på.

Till dessa kan läggas Fv 1974: 203 vid Åby. Stenen står i en ängsbacke i anslutning till bebyggelse, men inte i närheten av någon väg eller på ett skogsskifte. Den riskerar alltså inte att bli skadad av bilar eller maskiner, men eftersom den består av fyra lösa fragment finns det risk att delar av den förkommer. Ett sammanfogande skulle säkerställa att den förblir komplett.

Figur 25 Runstenen U 1050 vid Björklinge kyrka, med den tydliga lösa skarven mitt i bild. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Figur 26. Runsten Fv 1974:203 vid Åby, Björklinge socken, som består av fyra lösa fragment. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Rengöring av runstenar 2024

Upplandsmuseet planerar inför nästkommande år att fortsätta med rengöringsinsatserna för länets runstenar om medel för arbetet beviljas. Området som står näst på tur är Örsundsbro med omnejd i Enköpings kommun, vilket i princip utgör det gamla Lagunda härad, omfattande socknarna Fittja, Fröslunda, Giresta, Gryta, Hjalsta, Holm, Kulla,

Långtora och Nysätra. Inom området finns 34 stenar, av vilka större delen behöver rengöras, en tredjedel med ångtvätt. I området finns en mycket aktiv ideell kraft i form av Lagunda hembygdsförening, som uttryckt ett intresse av att genomföra runstensvård. I området finns även två stenar som bedöms vara i behov av konservatorsåtgärder.

Figur 27. Den kraftigt överväxta stenen U 825 vid Gymminge i Holms socken bör ångtvättas under 2024. Foto, Robin Lucas, Upplandsmuseet.

Administrativa uppgifter

Plats: Uppsala län

Fornlämningsstyp: Runinskrifter

Typ av undersökning: Kulturmiljövård

Uppdragsgivare: Länsstyrelsen i Uppsala län

Fältarbetsperiod: 2023-04-11 – 2023-10-03

Upplandsmuseets projektledare: Robin Lucas

Övrig personal: Per Frölund, Adam Hultberg och Malin Lucas, Upplandsmuseet, samt Gunnar Söder, LPR AB (grävmaskinist)

Upplandsmuseets diarienummer: Ar-261-2023

Upplandsmuseets projektnummer: 8900

Länsstyrelsens diarienummer och beslutsdatum: 431-3725-23, 2023-05-15

Dokumentationsmaterial: Förvaras i Upplandsmuseets arkiv

Referenser

Litteratur

Ernfridsson, Eva. 2014. Undersökningar av runsten vid Dagsnäs genomförda i projektet ResnSten 2010-2014. Rapport Rapport Litobiome AB. Mölnlycke.

Ernfridsson, Eva. 2017. RenSten: test av fyra metoder för borttagning av påväxt på runhäll. Rapport Litobiome AB. Mölnlycke.

Ernfridsson, Eva & Lucas, Robin. Handbok i runstensvård. Upplandsmuseets rapporter 2023:06. Uppsala.

Lucas, Robin 2020a. Runstenar i Uppsala län – ett unikt och hotat kulturarv. Inventering inför kulturmiljövårdande insatser. Upplandsmuseets rapporter 2020:1. Uppsala.

Lucas, Robin. 2020b. Runstensvård 2020. En redogörelse för årets insatser. Upplandsmuseets rapporter 2020:11. Uppsala.

Lucas, Robin. 2021. Runstensvård 2021. En redogörelse för årets insatser. Upplandsmuseets rapporter 2020:27. Uppsala.

Lucas, Robin. 2022a. Rengöring av runstenar. Universitetsparken och Uppsala domkyrka. Upplandsmuseets rapporter 2022:28. Uppsala.

Lucas, Robin. 2022b. Runstensvård 2021. En redogörelse för årets insatser. Upplandsmuseets rapporter 2020:27. Uppsala.

Wessén, E. & Jansson S.B.F. 1953. Upplands runinskrifter. Fjärde delen. Första häftet. Uppsala.

Wessén, E. & Jansson S.B.F. 1957. Upplands runinskrifter. Fjärde delen. Andra häftet. Uppsala.

Skrivelser

Lucas, Robin 2023-05-31. Åtgärder på runsten U 1040 (L1942:8783) vid Fasma, fastigheten Fasma 1:2, Tensta socken, Uppsala kommun. Upplandsmuseet skrivelse 255–2023.

Bilaga - rengjorda runstenar 2023

Signum	Plats	Socken	Kommun	Lämnings-Nr	1a Besöket	2a besöket	Anmärkning
Fv 1974:203	Åby	Björklinge	Uppsala	L1944:2475	2023-04-13: Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta. Lös sten lagd på plats. Grässvål uppdra- gen i nedre delen där runor doldes.	2023-09-18: Ångtvätt rist- ningsyta. Eta- nolbehandling ristningsyta.	Lösa delar sam- manfogas?
U 1014	Ärentuna kyrka	Ärentuna	Uppsala	L1941:4592	2023-04-20: Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-26: Ångtvätt rist- ningsyta. Eta- nolbehandling ristningsyta.	Spår av lav kvar efter behand- ling, bör försvin- na över tid.
U 1015	Ärentuna kyrka	Ärentuna	Uppsala	L1941:4591	2023-04-20: Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta	2023-09-26: Ångtvätt rist- ningsyta. Eta- nolbehandling ristningsyta.	Spår av lav kvar efter behand- ling, bör försvin- na över tid.
U 1016	Fjuckby	Ärentuna	Uppsala	L1941:5751	2023-04-20: Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-25: Ångtvätt rist- ningsyta. Eta- nolbehandling ristningsyta.	Kartlav över stora delar av ristningsyta, men risting och imålning fullt synliga. Ingen ytterligare åtgärd.
U 1017	Ärentuna kyrka	Ärentuna	Uppsala	L1941:5670	2023-04-20: Torrengöring. Eta- nolbehandling.	2023-09-25: Ångtvätt, huvudsakligen på ristningsyta. Etanolbehand- ling.	Lav kvar på baksidan. Ristningsyta helt ren.
U 1018	Kolje	Ärentuna	Uppsala	L1941:5743	Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-25: Torrengöring och Etanol- behandling ristningsyta. Rengöring skylt.	
U 1019	Kyrsta	Ärentuna	Uppsala	L1941:4782	2023-05-10: Röjning av grenar <2m från sten. Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-26: Etanolbehand- ling ristnings- yta.	Mindre mängd skorplav i nedre delen av rist- ningsyta. Ingen vidare behand- ling nödvändig.
U 1020	Kyrsta	Ärentuna	Uppsala	L1941:7952	2023-04-28: Torrengöring, huvudsakligen baksidan. Etanol- behandling.	2023-09-26: Etanolbehand- ling ristnings- yta.	Ännu viss bladlav på baksidan.

Signum	Plats	Socken	Kommun	Lämnings-Nr	1a Besöket	2a besöket	Anmärkning
U 1021	Kolje	Ärentuna	Uppsala	L1944:9114	2023-04-28: Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-19: Etanolbehandling ristningsyta.	
U 1022	Storvreta skola	Ärentuna	Uppsala	L1941:5263	2023-04-25: Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-26: Etanolbehandling.	Viss skorplav kvar på ristningsyta, men inget som stör läsning. Kartlav på ena smalsidan. Baksida i princip ren.
U 1024	Vaxmyra	Ärentuna	Uppsala	L1941:4838	2023-04-28: Etanolbehandling ristningsyta.	Sten i bra skick. Inget återbesök.	
U 1026	Lena Prästgård	Lena	Uppsala	L1942:2122	2023-04-11: Etanolbehandling ristningsyta.	Sten i bra skick. Inget återbesök.	Nyligen flyttad. Sten i bra skick, men enstaka mossa på baksidan.
U 1027	Lena Prästgård	Lena	Uppsala	L1942:2638	2023-04-11: Etanolbehandling ristningsyta.	Sten i bra skick. Inget återbesök.	Nyligen renoverad. Sten i bra skick.
U 1031	Hånsta	Lena	Uppsala	L1942:2494	2023-04-18: Sly röjd <2m från sten. Torrengöring. Etanolbehandling. Mossa bortsopad från betongfundament	2023-10-02: Ångtvätt ristningsyta. Etanolbehandling ristningsyta.	
U 1032	Ånge	Lena	Uppsala	L1942:1775	2023-04-24: Etanolbehandling.	2023-09-18: Etanolbehandling	
U 1033	Årby	Lena	Uppsala	L1942:2137	2023-04-25: Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-26: Etanolbehandling båda ristningsytor.	
U 1034	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	L1942:8673	2023-04-24: Torrengöring, huvudsakligen på toppen och baksidan. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-27: Viss ångtvätt av ristningsytans övre del, i övrigt endast etanolbehandling ristningsytan.	
U 1035	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	L1942:8611	2023-04-24: Torrengöring. Etanolbehandling. 3D-foto.	2023-09-27: Etanolbehandling ristningsyta.	Kartlav kvar på ristningsyta, men ristning och målning tydliga. Ingen vidare behandling.

Signum	Plats	Socken	Kommun	Lämnings-Nr	1a Besöket	2a besöket	Anmärkning
U 1036	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	L1942:8626	2023-04-24: Torrengöring. Etanolbehandling ristningsyta och topp.	2023-09-28: Ångtvätt och Etanolbehandling ristningsyta.	Viss, hårt sittande lav kvar på ristningsyta, men inte störande.
U 1039	Bräcksta	Tensta	Uppsala	L1942:9613	2023-04-25: Torrengöring. Etanolbehandling, 4 ggr på ristningsyta.	2023-09-27: Etanolbehandling.	Ångtvätt ej möjlig pga plöjd åker. Åter 2024.
U 1040	Fasma	Tensta	Uppsala	L1942:8783	2023-04-26: Sten riktad och markförankrad. Slyrensad <2m från sten. Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-28: Etanolbehandling ristningsyta.	
U 1041	Golvastra	Tensta	Uppsala	L1942:8946	2023-04-17: Snår röjt <2m från sten. Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-22: Ångtvätt ristningsyta. Etanolbehandling ristningsyta.	En del död lav kvar, bör vittra bort.
U 1042	Källbo	Tensta	Uppsala	L1942:8993	2023-05-09: Røjning av sly, busk och träd <2m från sten. Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-28: Etanolbehandling ristningsyta.	En del kartlav på ristningsyta. Stenen är för fragmentarisk för ångtvätt.
U 1043	Onslunda	Tensta	Uppsala	L1942:9447	2023-04-18: Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-21: Ångtvätt ristningsyta. Etanolbehandling ristningsyta.	Sten i princip ren, men lavavtryck kvar. Bör försvinna med tiden.
U 1044	Tensta kyrka	Tensta	Uppsala	L1942:8753	2023-04-24: Lätt torrengöring, endast borstning. Etanolbehandling.	2023-09-27: Ångtvätt ristningsyta Etanolbehandling ristningsyta.	En del lav kvar, huvudsakligen i ena kanten.
U 1045	Björklinge kyrka	Björklinge	Uppsala	L1944:6236	2023-04-11: Etanolbehandling	Sten i bra skick. Inget återbesök.	
U 1046	Björklinge kyrka	Björklinge	Uppsala	L1944:6237	2023-04-11: Etanolbehandling	Sten i bra skick. Inget återbesök.	
U 1047	Björklinge kyrka	Björklinge	Uppsala	L1944:6169	2023-04-11: Etanolbehandling	Sten i bra skick. Inget återbesök.	
U 1048	Björklinge kyrka	Björklinge	Uppsala	L1944:6238	2023-04-12: Borttagning av mossa i äldre lagning. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-20: Etanolbehandling ristningsyta.	

Signum	Plats	Socken	Kommun	Lämnings-Nr	1a Besöket	2a besöket	Anmärkning
U 1050	Björklinge kyrka	Björklinge	Uppsala	L1944:6305	2023-04-11: Torrensöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-18: Torrensöring. Etanolbehandling.	Lös del fixeras med kilar.
U 1051	Björklinge prästgård	Björklinge	Uppsala	L1944:6221	2023-04-11: Torrensöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-09-20: Ångtvätt ristningsyta. Etanolbehandling runt om.	Behöver målas i.
U 1052	Axlunda	Björklinge	Uppsala	L1944:5630	2023-04-11: Sly röjd <2m från sten. Torrensöring. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-10-02: Ångtvätt ristningsyta. Etanolbehandling ristningsyta.	Mindre rester av lav kvar på ristningsyta kommer försvinna med tiden.
U 1053	Hammarby	Björklinge	Uppsala	L1944:2343	2023-04-11: Torrensöring ristningsyta. Etanolbehandling ristningsyta.	2023-10-02: Etanolbehandling ristningsyta.	
U 1054	Lund	Björklinge	Uppsala	L1944:5447	2023-04-13: Sten rengjord 2022. Sly röjd <2m från sten.	Sten i bra skick. Inget återbesök.	
U 1056	Ramsjö	Björklinge	Uppsala	L1944:6307	Torrensöring. Etanolbehandling.	2023-10-02: Ångtvätt ristningsyta. Etanolbehandling ristningsyta,	Sten lutar 30° Riktas?
U 1057	Sandbro	Björklinge	Uppsala	L1944:3013	Sly röjd <2m från sten. Torrensöring. Etanolbehandling.	2023-09-20: Etanolbehandling runt om, ristningsyta 2ggr.	
U 1059	Såpebo	Björklinge	Uppsala	L1944:3139	2023-04-11: Tuktad gran, sly röjd <2m från sten. Torrensöring. Etanolbehandling.	2023-09-19: Ångtvätt ristningsyta Etanolbehandling ristningsyta.	
U 1060	Tibble	Björklinge	Uppsala	L1944:5962	2023-05-09: Etanolbehandling ristningsyta	2023-09-29: Etanolbehandling ristningsyta	Ristningsyta helt ren. Ingen mer åtgärd behövs.
U 1061	Viksta kyrka	Viksta	Uppsala	L1941:5842	2023-04-17: Torrensöring. Etanolbehandling.	2023-09-21: Etanolbehandling runt om, 2ggr på ristningsyta.	

Signum	Plats	Socken	Kommun	Lämnings-Nr	1a Besöket	2a besöket	Anmärkning
U 1062	Dalboda	Viksta	Uppsala	L1941:6023	2023-04-11: Tuktad tall <2m från sten. Rensad mossa från betongfundament. Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-21: Tuktade sly bakom stenen. Avborstning. Etanolbehandling ristningsyta.	
U 1063	Källslätt	Viksta	Uppsala	L1941:6395	2023-04-11: Sly röjd <2m från sten. Torrengöring. Etanolbehandling.	2023-09-21: Kompletterande röjning av sly. Etanolbehandling ristningsyta.	Ännu en del lav, men ingen tillväxt
U 1065	Rångsta	Viksta	Uppsala	L1941:6242	2023-04-17: Sly röjd <2m från sten. Torrengöring. Etanolbehandling 2 ggr på ristningsyta.	2023-09-19: Ångtvätt. Etanolbehandling.	